

LUNDS UNIVERSITET

EXAMENSARBETE

Musikhögskolan i Malmö

Höstterminen 2008

Lärarytbildningen i musik

Jesper Schütz

Musiken som valbart ämne?

En studie av lärarytbildningens kursplaner samt dess förhållande till musikämnet och Kp2000.

Handledare: Gunnar Heiling

Examinator:

Sammanfattning

Utifrån tidigare forskning om och utvärderingar av musikämnets ställning i lärarutbildningen är syftet med förestående uppsats att ytterligare belysa musikämnets situation i den svenska lärarutbildningen såsom den manifesterar sig i kursplanerna på högskolor och universitet. Föremål för analys är samtliga lärarutbildningars kursplaner i det allmänna utbildningsområdet (AUO), som tillsammans med den nationella kursplanen i musik (Kp2000) utgör underlag för besvarandet av forskningsfrågan ”På vilket sätt förbereds lärarstudenter för musikundervisning enligt Kp2000?”. Ur ett hermeneutiskt perspektiv genomförs analysen baserad på fyra sökord; ”Musik”, ”Estetik”, ”Musisk” samt ”Konstnärlig”, ord hämtade ur den presenterade kontexten kring analysobjekten. I resultatet ser vi en verifiering av den tidigare forskningen som påvisar ett undanträngande av musikämnet till förmån för ett mer allmänpedagogiskt tillvägagångssätt under benämningen estetiska ämnen. I konfrontationen mellan resultatet och Kp2000 påvisas också tydlig att lärarutbildningarna, förutom tillkortakommanden inom de valfria områdena, inte kan garantera lärarstudenterna den kunskap som krävs för ett måluppfyllande som beskrivs i Kp2000.

Nyckelord: Allmänna utbildningsområdet, Estetik, EVEDMUS, Högskoleverket, Kp2000, Kursplan, Lärarutbildning, Musikämne.

Abstract

Title: *Music as an elective? A study of the syllabuses of Swedish teacher education programs and their relations to the subject of Music and the Music Syllabus of the Swedish compulsory school.*

Based on earlier research and evaluation of the music subject, the purpose of this study is to further enhance the general picture of the music subject and its situation within the Swedish teacher education program as manifested in the syllabuses found in academies and universities throughout the country. The subject for analysis is the syllabuses of all compulsory studies within the generalist programs which, combined with the Kp2000 creates the foundation of this papers research question “In what way are teacher students prepared for music teaching according to Kp2000?” From an overall hermeneutic perspective, the analysis is filtered through four key words taken from the presented context surrounding the analytic object; the words are “Music”, “Aesthetic”, “Muse” and “Artistic”. Regarding the earlier research, the results have a confirming part on the issue of the music subject being diminished to the account of teacher oriented subjects. The confrontation between the question and Kp2000 shows that the education for generalist music teachers, beside from showing shortages in other areas, cannot guarantee the teacher students the amount of music education needed to be able to teach according to the Kp2000.

Keywords: Aesthetic, EVEDMUS, Music subject, General educational studies, National Agency for Higher Education, Syllabus, Teacher education program.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	5
Bakgrund	5
Tidigare forskning	6
Syfte	8
Forskningsfråga	9
Kontext	9
Källor och avgränsning	17
Metod	19
Analys	20
RESULTAT	22
Kursplaner	22
DISKUSSION	31
Resultat och tidigare forskning	31
Resultat och frågeställning	34
REFERENSER	38
Källor	38
Litteratur	39
Bilaga 1	42

INLEDNING

Bakgrund

2001 infördes den nya lärarutbildningen på lärarhögskolor och universitet i Sverige. Reformen syftar i all korthet till en decentralisering av utbildningen varvid studenterna får ett stort mått av valfrihet för att på så sätt kunna designa sin egen utbildning.

Strukturellt innebär reformen en indelning av lärarutbildningen i tre utbildningsområden:

- Allmänt utbildningsområde
- Inriktning
- Specialisering

Kurserna på det allmänna utbildningsområdet (AUO, eventuellt AU) är obligatoriska och ska fokusera på de centrala kunskapsområdena inom läraryrket och ska omfatta minst 90 högskolepoäng (hp)¹, varav minst 15 hp ska vara verksamhetsförlagd (VFU). Det allmänna utbildningsområdet är alltså basen eller grundkursen för alla lärarutbildningar oavsett senare inriktning eller specialisering och är ämnat att skapa en, för de blivande lärarna, gemensam värdegrund, till exempel *Lärandets villkor och process: ur den lärandes perspektiv*, 15 hp², eller *Kultur och kommunikation – Avsikter och tolkningar*, 15 hp³

Lärarstudenten väljer sedan en inriktning (ämnesområde) innefattandes minst 60 hp, vilket väljs som ett paket av kurser som kategoriserar den vidare utbildningen med fokus på specifik åldersgrupp och/eller ämne, till exempel *Barn lek och lärande, förskola och förskoleklass*, 90 hp⁴ eller *Naturvetenskap för grundskolans senare år och gymnasieskolan*, 90 hp.⁵

Specialiseringen, som görs med val av kurser (en eller flera) på minst/sammanlagt 30 hp, är tänkt som en fördjupning och profilering i ämnesvalet och/eller som en breddning av den

¹ 1,5 hp motsvarar en veckas heltidsstudier.

² Göteborgs universitet, <http://www.ufl.gu.se/utbildning/lararprogrammet/auo/>

³ Norrköpings campus, <http://www.isv.liu.se/lar/lararprogrammet-i-norrkoping/auo>

⁴ Luleå tekniska universitet, http://www.ltu.se/polopoly_fs/1.4216!posterinriktningar.pdf

⁵ Uppsala universitet, <http://www.selma.uu.se/publik/main?AF=0300&funktion=studieplan&prog=UL%C40Y&inriktning=>

existerande utbildningen/inriktningen, t.ex. *Musiskt- estetiskt lärande med barn, 30 hp*⁶, eller *Naturvetenskap för nyfikna, 30hp*.⁷

Det åligger universiteten och högskolorna att själva forma innehållet i de tre utbildningsområdena för att ge möjlighet till stor individuell variation.

De tre utbildningsområdena utgör en tydlig och visuell förändring i lärarutbildningen vilket speglar den helhetssyn som är den nya lärarutbildningen, där man bland annat har skärpt kraven för examination och lagt större fokus på vetenskaplig forskning. Jag tänker dock inte gå djupare in på vision och strävan för dessa utbildningsplaner utan konstaterar endast att en av de huvudsakliga strukturella hörnstenarna är valfrihet.

Tidigare forskning

Inom ramen för Bologna-processen utför högskoleverket kvalitetskontroller för att säkra just kvalitén på olika högskoleutbildningar.⁸ Dessa utförs i sexårsperioder varav den första perioden (2001-2006) sammanföll med lanseringen av den nya lärarutbildningen och en utvärderande rapport om denna publicerades i mars 2005. Rapporten påvisar ett antal allvarliga brister i utbildningen, bland annat skapar valfriheten bland kurserna stora problem vilket resulterar i svårigheter för lärarstudenterna att erhålla en tillräcklig kompetens för det tilltänkta undervisningsområdet. För klasslärare i grundskolans lägre åldrar utgör inriktningen en belastning eftersom den är mycket snävare än den tidigare bredare utbildningen, vilket lämnar dem utan kompetens för många av ämnena de ska undervisa i. Rapporten visar också brister i definitionen av vad som under rubriken allmänt utbildningsområde benämns som centrala kunskapsområden. Här efterlyser högskoleverket obligatoriska kurser i läs- och skrivinlärning samt kunskaper i prov och kunskapsbedömning för betyg.⁹

⁶ Uppsala universitet,
<http://www.selma.uu.se/publik/main?AF=0300&funktion=studieplan&prog=UL%C40Y&inriktning=>

⁷ Uppsala universitet,
<http://www.selma.uu.se/publik/main?AF=0300&funktion=studieplan&prog=UL%C40Y&inriktning=>

⁸ Ett av Bologna-processens syften är att etablera en strukturellt mer likriktad och jämförbar högskoleutbildning inom den europeiska unionen (*Bolognamodellen*). Utvecklingen i Sverige övervakas av Högskoleverket som i sin tur, tillsammans med övriga länder, dirigeras av ENQA (*The European Association for Quality Assurance in Higher Education*). Det finns även ett samarbete för kvalitetssäkring mellan de nordiska länderna, NOQA.

⁹ Högskoleverket, *Utvärdering av den nya lärarutbildningen vid svenska universitet och högskolor, Del I: Reformuppföljning och kvalitetsbedömning*, Stockholm, 2005.

I april 2008 publicerade högskoleverket en utvärdering och uppföljande rapport där bland annat matematik, svenska och det allmänna utbildningsområdet granskats. *Dessa ämnen har valts eftersom de är kärnämnen och även utgör fundamentala förutsättningar för en rad andra ämnen.*¹⁰ Utifrån detta synsätt framförs kritik mot bristen på obligatoriska inslag av matematik och i viss mån läs- och skrivämnen, i synnerhet inom det allmänna utbildningsområdet. Rapporten gör också ett sidospår för reflektion över de estetiska ämnenas plats i lärarutbildningen. Högskoleverket konstaterar, förutom bristen på lärarledd undervisning, att det råder stora variationer mellan de olika lärosätenas syn på det estetiska värdet. *Det är uppenbart att frågor som berör det estetiska kunskapsområdet är lågt prioriterade och behandlas styvmoderligt vid många lärosäten.*¹¹ Liksom med ämnet matematik, anses det estetiska och konstnärliga ämnesområdena ha goda effekter på övriga ämnen och skolmiljön i sin helhet. Högskoleverket gör i rapporten därför en allmän rekommendation: *Säkerställ att alla studenter under sin utbildning får möta olika konstnärliga uttrycks- och arbetsformer.*¹²

Anna Marklund, musiklärare/musikansvarig på lärarutbildningen vid universitetet i Uppsala genomförde och sammanställde 2007 en kort enkätundersökning rörande hur musikutbildningen påverkats av den nya lärarutbildningen. I undersökningen menade 9 av 12 tillfrågade institutioner att det [...] *skett en nedskärning vad gäller praktiskt musicerande i kurser för lärare med inriktning mot yngre barn, mätt i lärarledda timmar.*¹³ Undersökningens resultat betyder inte nödvändigtvis att musikämnet i sig har reducerats, det kan helt enkelt ha ändrat undervisningsform. Oavsett vilket påvisar Marklund att det skett en förändring av musikämnets karaktär. Vidare svarade samtliga 12 tillfrågade institutioner ja på frågan om de använder sig av begreppet *musisk*¹⁴ i sin undervisning. Enkäten ger ingen förklaring till frågeställningen bakgrund men jag utgår från att den rör själva synen på musik och vilka idéer om musik som förmedlas.

¹⁰ Högskoleverket, *Uppföljande utvärdering av lärarutbildningen*, Stockholm, 2008, s. 5.

¹¹ Högskoleverket, *Uppföljande utvärdering av lärarutbildningen*, s. 52.

¹² Högskoleverket, *Uppföljande utvärdering av lärarutbildningen*, s. 52.

¹³ Anna Marklund, Institutet för utbildning, kultur och medier, Uppsala Universitet.

¹⁴ Betydelsen av ordet musisk förklaras i kontextavsnittet

En delundersökning inom *EVEDMUS* – projektet¹⁵ gjordes 2007 med syfte att samla information från hemsidor från olika europeiska institutioner med musiklärarutbildning för att skapa sig en bild av hur musikutbildningen ser ut i olika länder (i undersökningen ingår Danmark, Finland, Lettland, Polen, Slovakien och Sverige).

Delundersökningen *A web site analysis of music teacher education in Europe. A study of six countries*,¹⁶ antyder genom sin beskrivning av tidigare forskning¹⁷ att musikämnets situation på lärarutbildningen generellt lämnar en hel del att önska.

*In the educational programmes for general teachers (at universities and colleges) the amount of music education vary throughout the country, [...] but on the whole, it leaves something to be desired. [...] In many cases music in grades 1-6 is taught by teachers with no music specialization what so ever.*¹⁸

Undersökningen framhåller att den allmänna lärarutbildningen främst koncentrerar sig på lärarorienterade/pedagogiska ämnen och kritiserar även lärarutbildningarna för att vara otydliga eller helt sakna förhållning till musikämnet. Vidare påpekas det att musikämnet, i lärarutbildningens valfria del lider av brister i antingen kursutbud eller elevintresse.

Underlaget för undersökningen av de svenska skolorna utgörs av lärarutbildningarna vid Stockholms universitet, Umeå universitet samt Lunds universitet/Musikhögskolan i Malmö.

Syfte

Den presenterade forskningen må spreta en aning men sammantaget pekar den på förändringar av musikämnet inom högskola och universitet till följd av den nya lärarutbildningen. Hellre än att söka mig bakåt i tiden för att jämföra lärarutbildningarna och vad som förändrats, vill jag fortsätta på den sistnämnda undersökningens angivna spår. I ”A web site analysis of music teacher education in Europe. A study of six countries” analyseras

¹⁵ EVEDMUS – projektet (evaluation of teacher education programmes in music), är ett samarbete mellan Sverige, Argentina, Brasilien, Mexico, Spanien och Portugal som syftar till att undersöka och jämföra musiklärarutbildningarna i europeiska unionen och Latinamerika/Syd- och mellanamerika.

¹⁶ Lindskog, Tommy; Renberg, Anders; Tegler Thomas, *A web site analysis of music teacher education in Europe. A study of six countries*, Malmö, 2007.

¹⁷ Beskrivningen är gjord av *EFMET* (European forum for music education and training).

¹⁸ Lindskog, Renberg, Tegler, 2007, s. 25.

bland annat kursplanerna i musik på tre svenska högskolor/universitet vilket ger en god jämförelsebakgrund för vidare studier.

Det bredare syftet med denna uppsats är således att utifrån den tidigare forskningen fördjupa och förtydliga musikämnets position i svensk lärarutbildning.

Forskningsfråga

Att endast utöka forskningsområdet med ett större antal undersökta skolor skapar en saknad av självständighet. Om denna studie nu fokuserar på ett större antal högskolor och universitet i Sverige borde det rimligtvis inkludera det specifika svenska förhållande som skolorna befinner sig i. För att uppsatsen inte endast ska bli en utökad, men ändå upprepad undersökning av svenska högskolors kursplaner i musik vill jag alltså föra in en ny vinkling i frågeställningen som hjälper mig att avgränsa mitt forskningsområde.

- *På vilket sätt förbereds lärarstudenterna för musikundervisning enligt Kp 2000?*

Frågeställningen försätter musikundervisningen i en praktisk kontext – alltså på vilket sätt lärarstudenterna förberetts, vilket i slutändan speglar den undervisning som grundskolans elever kommer att erhålla och hur detta står i relation till samhällets förväntningar.

Frågeställningen kan tyckas vara bred och djuplodad, men hellre än att låta mig låsas vid en serie ledande frågeställningar får istället avgränsningsavsnittet och kontexten skapa gränser för undersökningens omfattning.

Kontext

Naturligtvis är det svårt att mäta ut den nödvändiga kvantitativa och kvalitativa mängd undervisning som krävs för att blivande lärare ska erhålla tillräcklig utbildning för framtida musikundervisning. För att överhuvudtaget kunna bedöma något måste det finnas en jämförande mall. Denna mall finner vi i de grundläggande krav och förväntningar som staten ställer på lärare i musik, dvs. den *nationella kursplanen i musik (Kp 2000)*.

Den nationella kursplanen i musik kommer alltså i undersökningen att fungera som en mall att jämföra resultaten med och som en viktig påminnelse om vilka krav som de facto åligger skolan och läraren i den vardagliga skolgången.

Grundläggande bestämmelser om grundskolan återfinns i skollagen (1985:1100) och grundskoleförordningen (1994:1194). Genom läroplanen anger regering och riksdag de grundläggande värden som skall prägla skolans verksamhet och de mål och riktlinjer som skall gälla för den. Vid sidan av dessa föreskrifter för skolans verksamhet finns kursplaner. Dessa är bindande föreskrifter som uttrycker de krav staten ställer på utbildningen i olika ämnen.¹⁹

Kursplanerna är utformade för att klargöra vad alla elever skall lära sig men lämnar samtidigt stort utrymme för lärare och elever att välja stoff och arbetsmetoder. Kursplanerna anger inte arbetssätt, organisation eller metoder. Däremot lägger de fast de kunskapskvaliteter som undervisningen skall utveckla och anger därmed en ram inom vilken val av stoff och metoder skall göras lokalt. På varje skola och i varje klass måste lärare tolka de nationella kursplanerna och tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen med utgångspunkt i elevernas förutsättningar, erfarenheter, intressen och behov.²⁰

Texterna (som är hämtad från skolverkets hemsida) redogör för de krav som regering och riksdag ålägger skolan och musikläraren, därmed indirekt även lärarhögskolorna och musikhögskolorna, då dessa ansvarar för att lärarkandidaterna erhåller adekvat utbildning i enlighet med de krav som ställs via kursplanerna.

Vilka är då dessa krav som ska genomsyra utbildningen i grundskolan?

Kursplanen i musik innehåller följande rubriker:

- Ämnets syfte och roll i utbildningen
- Mål att sträva mot
- Ämnets karaktär och uppbyggnad

¹⁹ Skolverket,

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=15&skolform=11&id=2087&extrald=>

²⁰ Skolverket,

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=15&skolform=11&id=2087&extrald=>

- Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret
- Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret
- Bedömning i ämnet musik

Även om kursplanens tre första rubriker är nog så viktiga, så är den mest relevanta, eller åtminstone mest konkreta rubriken ”Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret” vars innehåll är följande:

Eleven skall

– kunna delta i unison sång och enkla former av melodi-, rytm- och ackordspel samt föra samtal kring musicerandet,

– individuellt och tillsammans med andra kunna skapa musik i elementära former,

– förstå och använda begrepp som melodi, ackord, puls, rytm och taktart i olika uttrycks- och gestaltungsformer,

– vara medveten om och kunna reflektera kring musikens funktioner och varierande uttryck i dagens och gångna tiders samhällen.²¹

Avsnittet utgör den viktigaste delen av kursplanen eftersom dess mål är minimikravet för femteklassarnas prestationer, alltså kravet för en godkänd prestation i skolämnet musik. Jag väljer att bortse från rubriken ”Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret”, mer om detta i avsnittet om avgränsning.

Frågor rörande musikämnets syfte, roll, uppbyggnad och karaktär (rubrik 1 och 3) befinner sig på ett mer svävande och tolkningsbart plan och är därmed också svårare att både förhålla sig till och att sammanfatta. Jag har dock summerat innehållet med följande utdrag i punktform.

Ämnets syfte och roll i utbildningen:

²¹ Skolverket,

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=23&skolform=11&id=3877&extrald=2087>

- *Utbildningen i musikämnet syftar till att ge varje elev lust och möjlighet att utveckla sin musikalitet och få uppleva att kunskaper i musik bottnar i, frigör och förstärker den egna identiteten både socialt, kognitivt och emotionellt.*
- *I dagens internationella ungdomskultur förenas musik och text, ofta i kombination med bild, till nya uttrycksformer som speglar och påverkar den växande individens livssyn. I musikämnet sätts denna musikerfarenhet in i ett nytt och bredare sammanhang.*
- *Musik är del av kulturarvet. Musikämnet främjar en musikalisk allmänbildning och lägger en grund för delaktighet i skolans och samhällets kulturliv. Utbildningen syftar även till att ge ett historiskt perspektiv på musik och låta eleverna uppleva och förstå att musik är ett socialt och allmänskulturellt redskap som används på olika nivåer, alltifrån bruksmusicerande till konstnärlig utövning.²²*

Ämnets karaktär och uppbyggnad:

- Vokalt och instrumentalt musicerande utgör ämnets kärna.
- Musicerande och musikskapande i grupp är ett av ämnets centrala arbetsformer.
- Musikämnet kan tjäna som konkret utgångspunkt och stöd för lärande i andra ämnen, i synnerhet språk och matematik.
- Lärande, musicerande och skapande via IT.
- Musik som en brygga mellan olika kulturella och etniska bakgrunder.

Detta är till stor del innehållet i den nationella kursplanen i musik, som alltså ger oss information om varför musik finns som skolämne, vad det ska bestå av och vilka krav som

²² Skolverket,

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=23&skolform=11&id=3877&extrald=2087>

anses som rimliga att uppnå.²³ En stor del av kursplanen är som sagt tolkningsbar men om vi återvänder till rubriken ”Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret” så finner vi också att det ställs väldigt konkreta krav på lärarna. Olika former av melodi, rytm och ackordspel, användning och förståelse av begreppen ackord, rytm, puls, taktart samt musikens plats och användningsområde i samhället, är något som naturligtvis kräver både teoretiska och praktiska ämneskunskaper av läraren. Övriga rubriker är i högre grad ämnade att tolka för att lämna just den frihet och det manöverutrymme som behövs i ett så föränderligt och varierande ämne som musik. Att få fria tyglar genom att tolka kursplanen innebär dock på intet sätt att ämneskunskapen och de ämnespedagogiska kunskaperna skulle kunna variera i någon högre grad. Att använda musikämnet inom integreringsfrågor, ämnesöverskridande arbete och IT kräver, förutom de rent praktiska kunskaperna, ett mycket brett och allsidigt kunnande från musikläraren som alltså måste hålla sig à jour med den dagliga medieutvecklingen som ungdomar idag lever och identifierar sig med.

För vidare diskussion och relevans, samt för att skingra eventuella otydligheter, väljer jag att presentera musikämnet utifrån olika definitioner. Dessa begrepp är inte slumpvis utvalda utan härrör från den tidigare forskningen, Kp2000 samt från högskolornas/universitetens kursplaner i musik. Det är begrepp som kan innesluta musik eller ses ur musikaliskt perspektiv.

[...] Begreppet ”musisk” kommer från den grekiska mytologin och används idag som sammanfattande begrepp för skapande verksamhet med tydlig pedagogisk knytning till sinnesupplevelser. Människan lär och skapar i spontana processer där sambandet mellan handen, hjärnan och hjärtat ger djup och varaktig kunskap. Den gemensamma kärnan är puls, rytm och rörelse.²⁴

Det snarlika ordet till trots, rör det musiska begreppet alltså inte enbart musik. Det handlar, liksom inom den postmoderna estetiken,²⁵ mer om utveckling av individen och vägar till självkänedom. Ur musikämnets perspektiv, handlar det musiska begreppet om att med musik

²³ Skolverket, <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=23&skolform=11&id=3877&extrald=2087>

²⁴ Linköpings universitet, <http://www.liu.se/pub/jsp/polopoly.jsp?d=12898&a=88150>

²⁵ Till exempel kontextuell- och radikal estetik.

som medel, tillägna sig språk, känslor, minne och social bildning, ehuru musiken egentligen inte kan lyftas ur den musiska kontexten.

Spontansången klingar när barnet leker, ljuder när barnet målar och den hörs när barnet sjunger. Vuxna frågar sig ofta om barnet sjunger om det hon ritar eller om hon ritar det hon sjunger, men då tappar den vuxne sitt musiska helhetstänkande. Sången förstärker bilden samtidigt som bilden förstärker sången. Barnet, sången och teckningen är en musisk helhet.²⁶

Estetik/Estetisk verksamhet erbjuder en svårare definition då det är ett begrepp med en oerhörd bredd. I ett försök att förtydliga och skapa relevans till undersökningen, presenterar jag de två inriktningar – *Modernistisk estetik* och *Kontextuell (interpretatorisk) estetik*, efter en anpassning till musikens område av *Heiling*.²⁷

Den som lärt sig vad som är det sanna, det rätta och det sköna handlar i enlighet med denna sin kunskap.²⁸

Det modernistiska synsättet är ett äldre synsätt som inom den allmänna skolan representerat/representerar den högre, etablerade konsten. Denna estetik är institutionaliserad och bygger i hög grad på fasta värden.

Om eleverna lyssnar till ett stycke programmusik så har det en historia som de måste lära sig, stycket har en mening, en innebörd som inte är öppen för tolkning hur som helst. Det finns en facit. På samma sätt är det med all musik. Kompositören har haft en intention och den avspeglas i musiken. Den kan alla lära sig att uppfatta som lär sig musikens kod.²⁹

Det handlar om att lära sig känna igen estetiken i ämnena, dess språk och olika gränser.

Kontextuell estetik manar istället att spränga dessa gränser – det finns inte bara en tolkning. Här är musiken i sig inte nödvändigtvis centrum, utan kan ses som en del i ett sammanhang

²⁶Gallneby, Sara & Johansson, Lina, *Att arbeta musiskt i grundskolan*, Examensarbete, Linköping, 2001.

²⁷ Heiling, Gunnar, *Bedömnings- och utvärderingsfrågor i musikutbildningar*, Malmö, 1995.

²⁸ Heiling, 1995, s. 34.

²⁹ Heiling, 1995, s. 34.

och som ett sätt att uttrycka sig. Det är alltså sammanhanget och uttrycket i sig, inte musiken som är målet. Därför måste musiken även analyseras utifrån andra områden, vilket påbjuder tvärvetenskapliga studier.

Estetiken, som beskriven här, är alltså betraktad genom musikens villkor, vilket bara är ett av flera perspektiv genom vilka man kan beskåda estetiken.

Vad som anses vara estetiskt, i betydelsen vackert, varierar genom tiderna. Skönhet inom antiken, renässansen, klassicismen är inte nödvändigtvis samma som i en vanlig skola idag. I projektet Skoleanlegget som lesebok, ett projekt där arkitekt och professor Birgit Cold är projektledare, visar man på att estetik har en betydelse för inlärningsmiljön och trivseln och även att estetik i skolan är knuten till dagens samhällliga värdesyn och prioriteringar.³⁰

Estetik behöver alltså inte vara knutet till något av de klassiskt estetiska ämnena som bild, musik och drama utan kan ses i ett större sammanhang. Estetik betyder ju också i sin ursprungsform, läran om förnimmandet, det vill säga vad vi upplever med/genom våra sinnen, varför det blir oegentligt att tala om en särskild estetisk kunskapsväg, estetiken blir istället en aspekt på all vardaglig verksamhet.

För att ytterligare skapa helhet och anknytning till såväl den nationella kursplanen i musik som till musikämnet i stort vill jag i en summering belysa *Frede V Nielsens* sex olika synsätt på musikundervisning, utifrån en sammanställning av Heiling.³¹

- *Musiken som sångämne:* I den äldre svenska skolan (före 1955) betecknades musikämnet som ”sång”. Målet är naturligtvis sången men även skolningen den kan medföra i val av sånger/sångtexter (t.ex. psalmer eller kampsånger).
- *Musiken som ett musiskt ämne:* Som tidigare beskrivit så bidrager musik, tillsammans med andra ämne, att utveckla människan (främst då barn) i sin helhet, genom skapande processer i dessa ämnen. Att se musiken som ett musiskt ämne betyder alltså att använda det som ett medel för personlighetsutveckling i allmänhet.

³⁰ Utbildningsstyrelsen, webbtjänst för lärare, <http://www.edu.fi/svenska/pageLast.asp?path=499,8244,25762,31196,31201>

³¹ Heiling, 1995, s. 31-33.

- *Musiken som estetiskt fackämne:* Hållningen finner vi i den modernistiska estetiken, (modesta estetiken) där det musikaliska kunnandet står i centrum. För att bevara musiken som rent ämne eftersträvas vetenskapligheten, vilket präglar synsättet som teoretiskt förankrat (läs musikvetenskap).
- *Musiken som samhällsvetenskapligt ämne:* ”Musik och samhälle” betraktar musiken som en kulturyttring. Härigenom kan och bör man analysera musikens roll, dess påverkan av/på samhällsfaktorer, värderingar, sub- och ungdomskulturer, alltså att lära sig se musiken i sin samhälleliga kontext. Därmed inte sagt att förhållningen enbart är teoretisk, målet är snarare lika delar teoretisk och praktisk musik.
- *Musiken som ett led i en polyestetisk uppfostran:* Här finner vi likheter med det postmoderna estetiska synsättet. De estetiska ämnena representeras inte var för sig utan ses som ett gemensamt ämne vars undervisning främst består av skapande processer, tvärvetenskap och IKT.
- *Musik som ljudämne:* Allt ljud är musik. Lyssnandet, tolkningen och skapandet (ljudskapandet) står i centrum för detta synsätt som kan utnyttja avantgarde- och atonal musik i undervisningen men även ljud från elevernas vardagliga erfarenhet.

I Skolverkets nationella utvärdering från 2003 (publicerad 2005)³² ansåg aktiva grundskolelärare i musik att personlig och social utveckling var musikundervisningens viktigaste uppgift.³³ Exakt vad ”personlig och social utveckling” innefattar är inte helt entydigt men vissa exempel ges, till exempel: ”*Musicera tillsammans*”, ”*Att ge eleverna praktiska musikupplevelser*”, ”*Förmedla glädje och utveckla kreativitet*”, ”*Få göra själv, vara en utövare, inte en passiv konsument*”.³⁴ Genom den tilltagande individualiseringen närmar vi oss främst de musiska och polyestetiska synsätten, vilket också tycks ligga i linje med uppfattningen av musikundervisning på lärarhögskolorna, vilket påvisas i Marklunds enkätundersökning. I enkätsvaren finner vi också ett synsätt utöver de ovannämnda

³² Sandberg Ralf; Heiling, Gunnar; Modin, Christer, *Nationella utvärderingen av Grundskolan 2003, (NU-03); Musik. Skolverkets rapport. 253*, Stockholm, 2005.

³³ Undersökningsenkätens frågeformulär innehöll följande alternativ: ”Personlig och social utveckling”, ”bestående värden och ideal”, ”musikaliskt kunnande” samt ”musikalisk kommunikation och upplevelse”.

³⁴ Sandberg, Heiling & Modin, 2005, s. 51-53.

kategorierna, något som enligt Heiling³⁵ fokuserar på den identitetsskapande musiken och en koppling till musikens samhälleliga utveckling. I anslutning till detta är det viktigt att påpeka att grundskolans musiklärare ofta är ”sin egen läroplan” och utifrån sin egen och elevernas bakgrund skapar ett underlag för undervisningen.³⁶

Källor och avgränsning

Utgångspunkt för undersökningens analys är högskolornas/universitetens egna kursplaner i musik. Som tidigare nämnts är den nya lärarutbildningen strukturerad så att den ger ett stort mått av valfrihet. Musikämnets utrymme i den valbara delen av utbildningen kan dock ej inkluderas i undersökningen, då den är just valbar. De beskrivna målen i den nationella kursplanen i musik ska uppfyllas och hänsyn kan då inte tas till den blivande lärarens eventuella intresse för musik eller brist på sådant. Jag har därför valt att exkludera all valfri utbildning inom lärarprogrammet, dvs. inriktningar, specialiseringar och fristående kurser och koncentrera mig på den utbildning som utgör miniminivån för alla.

I årskurserna 6-9³⁷ är lärare – till skillnad från årskurserna F-5³⁸ specialiserade för olika ämne, således finns på denna nivå musiklärare tillgängliga, vilkas huvudsakliga utbildning sker vid musikhögskolorna. Eftersom en majoritet av utbildade lärare med inriktning mot de yngre åldrarna i grundskolan är klasslärare (låg- och mellanstadielärare) är det med stor sannolikhet dessa som kommer att ansvara för elevernas musikutbildning. I synnerhet som tidigare forskning visar att musiklärare (utbildade på musikhögskolan) tenderar att välja högstadieskolan och gymnasiet som sin arbetsplats.³⁹ Därför exkluderas musikhögskolorna och sådan utbildning som riktar sig till grundskolans senare år och gymnasieskolan. Resterande utbildning utgörs (som beskrivit i bakgrunden) av det obligatoriska, allmänna utbildningsområdet (alltså den första, gemensamma delen) som således är den enda del av

³⁵ Heiling, 1995, s. 33.

³⁶ Sandberg, Heiling & Modin, 2005, s. 9, 150-153.

³⁷ Ev. 4-9 eller 7-9.

³⁸ Ev. F-3 eller F-6.

³⁹ Lindskog, Renberg, Tegler, 2007, s. 75.

lärarutbildningen vars innehåll vi med säkerhet kan fastslå att alla lärarkandidater erhåller. Det är dessa kursplaner som är mål för analysen.

Allmänt utbildningsområde (AUO) delas vanligtvis upp i tre block, AOU I, II och III om 30 hp vardera, och avslutas med ett examensarbete. AUO är också det ämne som inleder studierna. Detta är ett exempel på en utbildningsplan tagen från Växjö universitet.

Det allmänna utbildningsområdet är tvärvetenskapligt uppbyggt och innehåller en för alla blivande lärare gemensam kärna av kunskaper. Den verksamhetsförlagda utbildningen är integrerad i kurserna och omfattar 15 högskolepoäng, det vill säga tio veckor. Det allmänna utbildningsområdet omfattar 90 högskolepoäng som fördelas över tre terminer. Under den sista AUO-terminen gör man ett självständigt arbete (examensarbete) på 15 högskolepoäng. Mellan kurserna i det allmänna utbildningsområdet läser du inriktningar och specialiseringar.⁴⁰

Kursplanerna i AUO är generellt väldigt lika varandra i både struktur och utformning.⁴¹ Först presenteras fakta, såsom kurskod, poäng, ämnes- institutionstillhörighet mm. Därefter behörighetskrav, huvudområde/kurskategori och målen för kursen. Vidare följer en innehållsförteckning av kursen, ofta strukturerad i rubricerade delkurser och/eller delmoment. Härfter beskrivs arbetsformerna för kursinnehållet, examineringsformerna, vilka betyg som ges och övrig information. Avslutningsvis presenteras kurslitteraturen, alternativt hänvisande information. Det finns också skolor som väljer att göra valbara tilläggskurser i sitt AUO alternativt låter AUO delvis integreras med den valda inriktningen/profileringen.⁴²

Källmaterialet avslöjar ganska snabbt en rad betänkligheter gällande presenterbart material. Eftersom kursplanerna (läs AUO) i de flesta fall är en samling av ämne, med eller utan uppdelning i moment, skapas svårigheter att klargöra vilken roll enskilda moment har i t.ex. arbets- eller examinationsformer. Jag väljer därför att exkludera både arbetsformer och examinationsformer när jag analyserar kursplanerna. De flesta skolor har inte heller

⁴⁰ Växjö universitet, <http://druvek.vxu.se/utb/program.lasso?ID=PR1139>

⁴¹ Vilket beror på anpassningen till Bologna-processen som dikterar hur kursplanerna skall utformas via malldokument.

⁴² Malmö högskola, Luleå tekniska högskola, Högskolan i Dalarna, Stockholms universitet samt Mälardalens högskola.

specificerat olika ämnens utrymme i undervisningen. Jag har dock i möjligaste mån försökt presentera källorna så att det ska framgå hur stor del av kursplanens utrymme som tas i anspråk.

Metod

I kontakt med källorna har jag använt mig av textanalys som jag hämtat från *hermeneutiken*, som är en metod ägnad åt förståelse och tolkning, eller ännu hellre ”förståelse genom tolkning”. *Tolkning [...] den akt varigenom jag inför mig själv och andra presenterar – lägger ut – min förståelse*.⁴³ Det är dock inte endast källorna utan också frågeställningen som är upphov till valet av arbetssätt, då själva poängen med den fortsatta forskningen är att sätta kursplanerna i en samhällelig kontext. Valet faller därför naturligt på (den *empiriska-holistiska*) hermeneutiken som metodisk ansats och hermeneutiken som förhållningssätt blir nästan en självklarhet. I följande text hänvisar jag till de författare som givit upphov till min uppfattning av begreppet hermeneutik.

Hellspong och *Ledin* beskriver i sin bok *Vägar genom texten – handbok i brukstextanalys*⁴⁴ hermeneutiken som konsten att tyda texter genom att läsa dessa metodiskt. Att tolka är att finna en mening i det man läser, vilket förvandlar läsandet från passivt till aktivt agerande. Tolkningen varierar sedan beroende på mottagarens förförståelse, det vill säga den diskurs eller kontext som omger källorna.

Vidare talar *Hellspong* och *Ledin* om tre tolkningsinriktningar:

- *Sändarorienterad inriktning* – fokuserar på avsändarens mening med texten och vilka intentioner den innefattar.
- *Mottagarorienterad inriktning* – inriktar sig på textens användare och hur de upplever/tolkar den, det vill säga hur vi tolkar andras tolkning.
- *Sakororienterad inriktning* – beskrivs som den viktigaste inriktningen och behandlar om att förstå textens diskurs eller kontext.

⁴³ Ödman, Per-Johan, *Hermeneutik som grund för musikpedagogisk forskning*, I: Nordisk musikpedagogisk forskning, red: H. Jørgensen & I. Hanken, Oslo: Norges musikkhøgskole, NMH-publikasjoner 1995:2.

⁴⁴ *Hellspong*, Lennart och *Ledin*, Per, *Vägar genom texten – handbok i brukstextanalys*, Lund, 1997.

Även om inriktningarna är separerade så är det oundvikligt att de samspelar. Tyngdpunkten i denna undersökning ligger dock på sakorienterad inriktning.⁴⁵

*För att göra primärtexten begriplig i sitt sammanhang, måste den sättas in i en kontext. [...] Det är med kontexters hjälp vi bildar oss, skapar ett kunnande om det vi studerar. Detta är självklart men just därför viktigt. Vad varje forskare måste tänka på – oavsett vilket problem han eller hon undersöker – är alltså att sätta sig in i sekundära texter omkring den primära. Genom att konstruera en kontext till texten bygger vi upp en förståelse som gör det möjligt för oss att tolka den primära texten som en del av ett meningssammanhang.*⁴⁶

Jag har också tagit intryck av Per-Johan Ödmans (ovanstående) skrifter om hermeneutiken ur ett musikpedagogiskt perspektiv. Just musikpedagogik som bakgrund är något som speglar min egen förförståelse, om än i det tysta. Förförståelsen är inte bara den text jag väljer att presentera i uppsatsen utan också personliga tankar och upplevelser, i synnerhet de som min musikleärodbildning varit upphov till, vilket kan skapa en ensidig subjektivism,⁴⁷ då den tidigare forskningen ansluter till mitt yrkesområde med en negativ laddning. Det går naturligtvis inte att svära sig fri från subjektivismen men den är uppmärksammasad och därmed går den att kontrollera. Det går också se det som en fördel och en möjlighet att tolka källorna och dess kontext med den sakkunskap som en musikleärodbildning ger.

Analys

För att kunna besvara min frågeställning har jag samlat in och sammanställt de aktuella kursplanerna i AUO från samtliga lärodbildningar.⁴⁸ Insamlingen har skett via de berörda skolornas hemsidor, där kursplanerna finns tillgängliga, följt av kontakt med kursansvariga eller motsvarande för validering.⁴⁹ Målet är naturligtvis de kurser som behandlar

⁴⁵ Hellspong och Ledin, 1997, s. 12, 220-224.

⁴⁶ Ödman, 1995, s. 61.

⁴⁷ Vilket alltså skiljer sig från subjektivitet.

⁴⁸ Med samtliga lärodbildningar syftar jag på de högskolor och universitet som presenteras på www.lärodbildning.nu (exklusive skolor med ämnesspecifik inriktning).

⁴⁹ Det vill säga en kontroll av kursplanens giltighet och relevans samt för eventuella upplysningar.

musikundervisning vilket alltså inte är okomplicerat då det finns en mängd begrepp som inkluderar olika former av musik och musicerande. Jag har utifrån den tidigare forskningen och den presenterade kontexten valt att inkludera följande nyckelord/sökord i det analytiska arbetet eftersom de visat sig indikera att musikaktiviteter kan döljas bakom dem:

- *Musik*
- *Konstnärlig*
- *Musisk*
- *Estetisk*

I analysen har jag lyft bort material som förvisso innehåller något av sökorden men som entydigt pekar på ett exkluderande av musikämnet, exempelvis estetisk verksamhet med bildämnet som enda inriktning.⁵⁰ Sökordens användningsområde har utgått ifrån två syften: att filtrera kursplanerna efter sökorden samt att kunna presentera det relevanta innehållet. Det sistnämnda innebär möjligheten att presentera resultaten både kvalitativt och kvantitativt. En textanalys innebär oftast ett kvalitativt tillvägagångssätt men utesluter inte en kvantitativ parallell. Den kvantitativa delen består här av att jag undersöker samtliga skolor med lärarutbildning och på så sätt kan välja att, i anknytning till sökorden, presentera ett totalt och samlat resultat i numerisk form.

Under det analytiska arbetet har jag valt att även exkludera kursplanernas kurslitteraturlistor då merparten av dessa inte innehållit något av intresse. Det är också vanligt att litteraturlistan kompletteras vid senare tillfälle vilket alltså gör denna ofullständig och därmed opålitlig som källa.⁵¹

Som tidigare dryftats har jag mött en del problematik gällande AUO som ram för en samling av ämnesområde, med kursplaner som är dessutom är rörliga och föränderliga. Här vill jag gärna påtala och klargöra effekten som detta har på validiteten, det vill säga att jag fått tag i rätt material samt förstått dess innebörd. Jag har försökt förvissa mig om validiteten genom att först grundligt läsa igenom samtliga kursplaner i AUO för att sedan, via e-post och telefon, kontakta musikansvariga, studievägledare, kurs- och programansvariga, helt enkelt personer i kontakt med det allmänna utbildningsområdet. Dock har det, exempelvis i Linköpings och

⁵⁰ Detta gäller orden "Konstnärlig" och "Estetisk".

⁵¹ Av de 24 Litteraturlistorna innehåller 15 av dem inget relevant material, tre listor utgörs av separata dokument som jag ej lyckats lokalisera och sex listor innehåller relevant kurslitteratur av olika slag.

Jönköpings kursplaner, visat sig vara svårt att till fullo förvissa sig om innehållets rätta innebörd. Möjligheten till en sådan fullständig kartläggning och validering har inom tidsramen för denna undersökning inte varit möjlig. De vidtagna återgårderna bör ha reducerat eventuella feltolkningar till ett minimum och därmed har de påverkat undersökningen i mycket liten utsträckning, vilket lär framgå av det nu följande resultatet och diskussionen.⁵²

RESULTAT

Sammanfattningsvis är alltså samtliga lärarutbildningars kursplaner i AUO föremålet för min undersökning, om än i avgränsad form. Sökorden i den förestående presentationen är – musik, konstnärlig, musisk samt estetisk. Dessa sammanflätade begrepp är kopplade till innehållet i den tidigare forskningen och den nationella kursplanen i musik, alltså den kontext som analysens resultat speglas emot utifrån en hermeneutisk (för)förståelse.

Kursplaner

Här presenteras nu de 24 undersökta högskolorna/universiteten samt de relevanta kursplanerna inom AUO.⁵³ Presentationen av skolorna sker i slumpmässig ordning.

Örebro universitet

Allmänt utbildningsområde: Innehåller inga nyckelord som kan knytas till musikundervisning.

Linköpings universitet

⁵² Som resultatet visar, rör det sig inte så mycket om feltolkning utan istället om uteblivna träffar på sökorden, alltså musikundervisning som sökorden missat. Detta problematiseras vidare i diskussionsavsnittet.

⁵³ Här räknas även Norrköpings campus in (tillhörande Linköping), som alltså har en egen kursplan för AUO.

Allmänt utbildningsområde: Innehåller efter genomgång av kursplanerna ingen synlig form av musikestetisk undervisning. Det kan dock konstateras, efter samtal med kursansvariga, att det finns två relevanta tvärvetenskapliga ämneskurser.

I kursen *Läraren och kommunikationen* (15 hp), finns element av estetik genom olika former av kommunikation, vilket är det genomgående temat i kursen, som för övrigt utgörs av fyra teman: Muntlig kommunikation, kroppens och rummets kommunikation, skriftlig kommunikation samt visuell kommunikation.

I kursen *Läraren och kunskapen* (15 hp), möter studenterna den estetiska miljön som ett temaområde av fyra (övriga tema utgörs av Matematiska/Naturvetenskapliga miljön, Språkliga miljön, Humanistiska/Samhällsvetenskapliga miljön). Temat behandlar diskussion och problematisering av kunskapsbildning, kunskapsorganisation och kunskapsförmedling genom de estetiska ämnena (som här inkluderar bild, drama, idrott och hälsa, musik samt slöjd).

Vidare påverkas AUO här av yttre omständigheter: *Svårigheten är att upplägget kring vilka av våra ämne som ingår skiftar från år till år beroende av vilket bemanningsutrymme vi har i resp. ämne.*⁵⁴

Campus Norrköping⁵⁵

Allmänt utbildningsområde: AUO I (60 hp), innehåller sammanlagt fyra delar/kurser om 15 hp vardera. Första kursen, *Människan under stjärnorna – tro, vetenskap och hållbar utveckling*, belyser estetiska perspektiv ur ett tvärvetenskapligt sätt samt arbete i praktisk-estetiska verkstäder. Andra kursen, *Kultur och kommunikation – avsikter och tolkningar*, behandlar människans förståelse och medvetenhet genom samspel och kommunikation via teorin, kommunikationsteorier och konstnärliga upplevelse ur ett kommunikativt synsätt, bestående av bland annat skriftspråk, läsande, berättande och estetiska uttryck.

⁵⁴ Utdrag ur korrespondens (E-post) med Anna Englund Bohm, Linköpings Institution för kultur och kommunikation, angående kursernas olika utformning inom ramen för kursplanen.

⁵⁵ Norrköpings campus sorterar under Linköpings universitet

Uppsala universitet

Allmänt utbildningsområde: AOU II består här av två delkurser om 15 hp vardera.⁵⁶ Den första av dessa kurser, *Undervisningens villkor och genomförande*, innehåller estetiska och kulturella uttrycksformer i form av en föreläsning – Estetiska läroprocesser.⁵⁷

Umeå universitet

Allmänt utbildningsområde:⁵⁸ AUO I utgörs av tre kurser, Det didaktiska uppdraget (15 hp), Värdegrund och mångfald (7,5 hp) samt Kommunikation i didaktisk praktik (7,5 hp).

I *Kommunikation i didaktisk praktik* behandlas samband mellan kommunikation, språk och lärande genom IT, tal- och skrift samt estetiska läroprocesser. Det senare genom perspektiven: vem är tänkt mottagare – hur når vi ut? (vilket inkluderar presentationsformer såsom utställningar, dramatiseringar, speakers corner, ljud-/musik och IKT).

Kommentar: Umeå universitet har också lärarutbildningsprogram förlagda till campus i Skellefteå och Vilhelmina, kursplanerna i AUO har dock samma innehåll.

Högskolan i Halmstad

Allmänt utbildningsområde: AUO II⁵⁹ är här uppbyggt av fyra delkurser om 7,5 hp vardera varav den tredje delkursen, *Estetiska läroprocesser och ämnesövergripande teman*, behandlar bland annat estetiska begrepp, definitioner, problematiseringar, värderingar och läroprocesser samt ämnesövergripande lärande och arbete med avseende på det estetiska.

Högskolan i Dalarna

⁵⁶ 7,5 hp av "Undervisningens villkor och former" utgörs av VFU.

⁵⁷ Informationen angående föreläsningen finns ej tillgänglig i kursplanen utan har delgivits mig under samtal med skolans musikansvarige lärare Anna Marklund, Institutionen för utbildning, kultur och medier, Uppsala universitet.

⁵⁸ Benämns även som Centrala kunskapsområdet 1, 2 och 3.

⁵⁹ Benämns här även som Utbildningsvetenskap – Utbildningsvetenskap för lärarprogrammet (31-60).

Allmänt utbildningsområde: Innehåller inga nyckelord.

Kommentar: AOU II⁶⁰ utgör den tredje terminen i inriktningsblocket, dessutom görs en uppdelning från grundskolans tidigare år och neråt, och från grundskolans senare år och gymnasieskolan – AOU II är alltså inriktningsknutet.

Högskolan i Jönköping

Allmänt utbildningsområde:⁶¹ Liksom i Linköping innehåller kursplanerna ingen synlig form av musikestetisk undervisning. Efter samtal med musiksansvarig lärare kan konstateras att det finns två relevanta kurser med musikinslag. Tidigare års kursplaner av Lärande och utveckling (15 hp), som alltså är en av två delkurser inom AUO I, innehåller i sin kommunikationsträning tillägget *praktisk estetisk gestaltning*, en formulering som är struken i den senare kursplanen. Vissa faktiska förändringar har gjorts i den nyare kursplanen, såsom införandet av matematik och läs- och skrivinlärning medan musikinslaget är oförändrat. För relevansen i denna analys har jag valt att presentera den tidigare av kursplanerna.

Inom AUO I finner vi alltså *Lärande och utveckling* (15 hp) som i stort behandlar ungdomars utveckling samt deras interaktion med den omgivande miljön, detta genom perspektiv på socialisation och utveckling, barn- och ungdomskulturer, lärande och kommunikation, vetenskapliga metoder (observation och intervju), kommunikationsträning (praktisk estetisk gestaltning) samt datorstödd presentationsteknik.

Den andra musikaktiviteten finner vi inom AUO II– delkursen Specialpedagogik (15 hp).⁶² Kursplanen innehåller alltså inga av sökorden men enligt uppgift finns det element av musik inom det begrepp som kursen benämner som *En skola för alla*.⁶³ Delkursens centrala område

⁶⁰ AOU benämns här som Pedagogiskt arbete I, II och III.

⁶¹ Benämns här även som Lärande 1, 2 och 3.

⁶² Fullständig benämning *Lärande 2 – specialpedagogik, 15 hp*. Av de totala 15 poängen består kursinnehållet av 9 hp medan resterande 6 hp utgörs av VFU.

⁶³ I AU2 finns musik med i Specialpedagogik (SPP) 15 Hp. Bild är också med i SPP. Där tar vi upp miljön och ljud som hinder och möjligheter i "en skola för alla". Studenterna får också en halv dags föreläsning i musikterapi. Utdrag ur korrespondens (E-post) med Dan Ekström, musiksansvarig, Media & kommunikationsvetenskap, högskolan för lärande och kommunikation, Högskolan i Jönköping.

berör villkoren för lärande. För övrigt behandlar kursen barns och ungdomars olika förutsättningar och behov samt hur dessa samverkar med skolans organisation. Vidare involveras bland annat specialpedagogiska begrepp, barns/ungdomars förutsättningar och behov, förebyggande åtgärder, didaktiska konsekvenser av svårigheter i läsning, skrivning och matematik samt datorn som pedagogiskt hjälpmedel.

Högskolan i Gävle

Allmänt utbildningsområde: AUO I består av två delkurser (om 15 hp vardera) varav den ena är *Estetiska lärprocesser*.⁶⁴ Kursen innehåller en introduktion till kreativa arbetsprocesser och teorier om estetiska läroprocesser, presentation av centrala begrepp såsom kunskap, kultur, estetik, kreativitet, fantasi och lärande, kommunikativa/relationella aspekter av estetisk verksamhet samt diskussion kring de estetiska ämnenas plats/funktion i dagens skola.

Högskolan i Kalmar

Allmänt utbildningsområde: Innehåller inga nyckelord.

Mittuniversitetet

Allmänt utbildningsområde: AUO I⁶⁵ är uppdelat i fyra delmoment om 7,5 hp vardera – *Pedagogik och samhällsuppdraget I, II* och *Teorier om lärande I, II*. Kursen i sin helhet behandlar vetenskapsteori och forskningsmetodik, pedagogik som vetenskap, svensk utbildningshistoria, läroplansteori, skolans samhällsuppdrag, kunskap om lärande, estetiska kommunikationsprocesser, lärandemiljöer, läs- och skrivinlärning, matematikinlärning, med mera.

Likaledes är AUO II indelat i fyra delmoment om 7,5 hp vardera – *Social och kulturell bakgrund I, II*,⁶⁶ *Lärande för hållbar utveckling* samt *Kommunikationsformer i pedagogiska*

⁶⁴ Kursen är fördelad enligt följande: Gestaltande kunskaper 9 hp, Temaarbete 3 hp, och VFU; fältstudier 3 hp.

⁶⁵ Nämns också tillsammans med rubriken *Pedagogik GR (A)*.

⁶⁶ 4,5 hp av kursens innehåll utgörs av VFU.

verksamheter. Kursen behandlar relationerna mellan samhälle och pedagogiska verksamheter för förståelse och förhållningssätt till skapandet av socialisation. Vidare behandlas till exempel organisering och planering av pedagogisk verksamhet, något som bland annat innefattar estetiska processer och estetisk kommunikation.

Kommentar: Mittuniversitetet består av Campus Sundsvall, Härnösand och Östersund.

Luleå tekniska högskola

Allmänt utbildningsområde:⁶⁷ Innehåller inga nyckelord.⁶⁸

Göteborgs universitet

Allmänt utbildningsområde: Innehåller inga nyckelord.

Karlstads universitet

Allmänt utbildningsområde: AUO I innehåller två kurser om 15 hp vardera. Den senare av kurserna - *Människans kulturella och estetiska uttryck*, behandlar berättandet som estetiskt uttryck genom olika medier och perspektiv på olika estetiska uttryck och gestaltningar. Kursen har tre huvudsakliga delar: Perspektiv på gestaltning (bild-, dans-, drama-, musik- och språkberättande uttryck), bearbetning av gestaltning och uttryck samt reflektion och bearbetning.

Högskolan i Kristianstad

Allmänt utbildningsområde: AUO II är uppdelad i fem moment varav moment 2, *Skolan i världen - världen i skolan* (4,5 hp) behandlar bland annat populärkultur (film, skönlitteratur,

⁶⁷ I vissa fall benämnt som *Lärares ledarskap* 1 och 2.

⁶⁸ AUO I inkluderar tre delkurser med ett fjärde valbart alternativ. [EttEn](#) av de fyra tvärvetenskapliga kurser som erbjuds berör musik. Denna kurs ges på musikhögskolan i Piteå, som är en del av LTH. Jag har dock valt att exkludera denna kurs då den, förutom att den är valbar, kräver vissa förkunskaper i musik.

bild och musik). Man diskuterar även estetiska värden som en del av lärande för hållbar utveckling.

Högskolan Väst

Allmänt utbildningsområde: AUO I utgörs här av tre kurser varav kursen *Språk och kommunikation* (7,5 hp) behandlar olika kommunikativa perspektiv, vilket berör språk, skriftspråksutveckling, läs- och skrivsvårigheter, matematiskt språk, retorik, digital kommunikation, rösten/kroppen som arbetsredskap samt konstnärliga språkuttryck.

AUO III utgörs likaledes av tre kurser varav kursen *Media och kommunikation* (7,5 hp) belyser medias roll i samhället. Kursen berör estetiskt konstnärliga, kritiskt värderande och didaktiska perspektiv, genom följande innehåll: Bildspråk i media, olika former av produktionsteknik, media som socialisationsfaktor, opinionsfrågor, genus- och etikfrågor, språk i reklam samt makt och media.

Högskolan i Skövde

Allmänt utbildningsområde: Innehåller inga nyckelord.

Kommentar: Högskolan erbjuder i år endast en inriktning för den undersökta åldersgruppen, vilket indirekt innebär obligatorisk verksamhet med inslag av estetisk verksamhet, men jag räknar detta som en parantes, snarare än reell obligatorisk utbildning.⁶⁹

Högskolan i Borås

Allmänt utbildningsområde: AUO I utgörs här av två delkurser om 15 hp vardera. Andra delkursen, *Tanke, språk och interaktion*, rör bland annat kommunikation genom estetiska och kreativa uttrycksformer som ett av nio centrala begrepp inom kursen som belyser barns kognitiva och sociala utveckling samt betydelsen av kommunikation.

I AUO II, som likaledes utgörs av två delkurser, behandlar den första kursen, *Demokratins villkor* (22,5 hp), mänskliga rättigheter, hållbar utveckling, demokratins förhållande, etik,

⁶⁹ Oavsett vilket så påverkar det inte resultatets helhet.

jämlikhet, värdegrunder, mm. Det ges också (inom kursens ramar) möjlighet att utforska konstnärliga arbetsformer i syfte att belysa människans livsvillkor.

Kommentar: Har en lärarutbildning för de yngre åldrarna på campus Varberg, AUO är dock detsamma.

Stockholms universitet

Allmänt utbildningsområde: Innehåller inga nyckelord.⁷⁰

Malmö högskola

Allmänt utbildningsområde: På Malmö högskola inleds terminen med AUO- kursen *Att bli lärare* (15 hp). Kursen innehåller bland annat redogörelser för estetiska lärandeprocesser i samverkan med språk- och kunskapsutveckling. Kursen behandlar även styrdokument, reflektioner över barns lärande i skolan ur aspekterna genus, klass och etnicitet, estetisk gestaltning av lärandets villkor, mm.

Resterande AUO- kurser utgörs av en avslutande kurs (innehållande examensarbetet) om 30 hp, medan resterande 45 hp utgörs av inriktningsintegrerade kurser.⁷¹

Växjö universitet

Allmänt utbildningsområde: AUO, kurs 1 – *styrdokument och lärande* (15 hp),⁷² innehåller 12 moment av vilka ett utgörs av bild, idrott och musik. Kursen innehåller förövrigt läs- och skrivinlärning, skoljuridik, akademiskt skrivande, informations- och kommunikationsverktyg med mera.

⁷⁰ Lärarutbildningen i Stockholm har ett något annorlunda system som bygger på profilering och inriktningsintegrerat AUO.

⁷¹ Lärarutbildningen i Malmö har ett något annorlunda system innehållande huvud- och sidoämne.

⁷² Kursens poäng är fördelad enligt följande ämneskategorisering: Pedagogik 9 hp, Svenska språket 3 hp, Matematikdidaktik 1,5 hp samt sociologi 1,5 hp.

Mälardalens högskola

Allmänt utbildningsområde: AUO II utgörs av två kurser. Pedagogisk kommunikation i teori och praktik 22,5 hp och Forskningsmetod för lärare 7,5 hp. Den senare kursen är dock utbytbar om den studerande läser mot examen mot förskola, förskoleklass, fritidshem och grundskolans tidigare år. Det valbara alternativet utgörs av kursen *Estetiska lärprocesser i teori och praktik* (7,5 hp). Kursen utgörs av följande moment: Estetisk teori, Personlig estetisk process, barns estetiska processer, genusperspektiv i nutida estetiska uttrycksformer, kreativa lärandemiljöer samt didaktisk fördjupning och projektutveckling.

Kommentar: Mälardalens högskola är sammansatt av campus i Eskilstuna och Västerås.

Högskolan på Gotland

Allmänt utbildningsområde:⁷³ Innehåller inga nyckelord.

Södertörns högskola

Allmänt utbildningsområde: AUO⁷⁴ innehåller två inriktningar, Utbildningsvetenskap – mot yngre åldrar (dvs. grundskolans tidiga år och nedåt) samt utbildningsvetenskap – mot senare år och gymnasiet, en uppdelning som gäller utbildningsvetenskap A, B och C (alltså AUO I, II och III). Jag väljer, i enlighet med avgränsningen, att koncentrera på utbildningsvetenskap mot yngre åldrar och Utbildningsvetenskap A som består av 4 delkurser: Introduktion till lärarutbildningen (7,5 hp), Pedagogiska tanketraditioner (6 hp)⁷⁵, Barn och ungdomars sociala relationer (7,5 hp), samt Barns lärande och meningsskapande (9 hp).

Delkursen *Pedagogiska tanketraditioner* presenterar och problematiserar pedagogiska synsätt på barns olika former av utveckling. Kursen innehåller inslag av estetiska läroprocesser.

⁷³ Visbys högskola erhåller sina kursplaner i AUO från Stockholms universitet. Skolornas kursplaner i AUO är alltså identiska.

⁷⁴ benämns här som utbildningsvetenskap

⁷⁵ 1,5 hp av kursens innehåll utgörs av VFU.

DISKUSSION

Jag har valt att dela upp avsnittet i två delar. Först presenteras en reflekterande diskussion mellan resultat och tidigare forskning. Jag har tidigare påpekat, under rubriken ”Syfte”, att uppsatsen delvis fått ett verifierande uppdrag, vilket också är innehållet i denna del av diskussionen. Texten är också tänkt att skapa en större förståelsegrund för avsnittets andra del som fokuserar på konfrontationen mellan resultat och kontext (Kp2000), vilket utgör arbetets mer vitala konklusioner.

Resultat och tidigare forskning

Kursplanerna är, som sagt, i sin helhet väldigt homogena, vilket är logiskt då det tidigare påpekats att kursplanerna i AUO ska knyta samman ämne och centrala begrepp som rör alla lärare. Att presentera enskilda skolor eller kursplaner är att skilja dessa från sammanhanget, något som skapar en felaktig bild av både innehåll och syfte. Därför är det mer givande att också presentera och diskutera kursplanerna som en helhet. För ren visualisering har jag valt att sammanställa analysens resultat i en tabell med angivna skolor och sökordens träffar (sammanställningen återfinnes som *bilaga 1*).

Sökorden, för att återvända till dessa, är i analysen betydelselösa i sig och används främst som analytiskt filter, det är först när de sätts i perspektiv som deras innebörd kan klargöras. Som resultatet visar, presenterar kursplanerna med klar majoritet det estetiska sökordet emedan övriga sökord oftast utgör exempel i det estetiska sammanhanget.⁷⁶

Då det estetiska begreppet är omfattande måste vi ta reda på hur kursplanerna definierat detta. Det estetiska ämnet måste först identifieras och finna sin plats som del av kursplanernas helhet. De gemensamma värdegrunderna och centrala kunskapsämnena står att finna i kursplanernas målbeskrivning, en specifikation som inte presenterats i resultatet. Anledningen till detta är att jag under det analytiska arbetet inte gjort någon direkt åtskillnad på rubrikerna i kursplanerna, utan främst koncentrerat mig på innehållet (det vill säga avsnittet ”Innehåll”), där jag inriktat mig på den sakliga beskrivningen av själva undervisningen, men också för att målbeskrivningen väldigt sällan inkluderat sökordet estetik. Det estetiska begreppets plats i kursplanens innehåll, men dess frånvaro i målbeskrivningarna kan förklaras av att kursplanens

⁷⁶ Se Bilaga 1.

estetiska begrepp tillsammans med övrigt innehåll ses som medel som bidrager till målbeskrivningens uppfyllande istället för att vara ett mål i sig.

Med detta synsätt på begreppet estetik närmar vi oss det som definierats som postmodernistisk estetik eller kontextuell- och radikalestetik. Musik eller andra traditionella konstformer är alltså inte mål i sig utan de utgör istället några av flera verktyg för att utveckla människan, identiteten, den sociala kommunikationen och förståelsen. Ett avslöjande faktum är det flitiga användandet av begreppen *estetisk kommunikation* och *estetiska processer* som sammanfattning av ämnesinnehåll. Det estetiska begreppet har ju här mest belysts ur ett musikperspektiv⁷⁷ men det är i kursplanerna helt klart av mer samhällsintegrerad art. Estetiken är alltså inte en separat kategori utan en aspekt på all mänsklig verksamhet – alla sätt att lära har sina estetiska sidor. Därtill vill jag också framhålla, avgränsningen till trots, att en anmärkningsvärt stor del av kursplanernas innehåll utgörs av teoretiska arbetsformer. Jag vill poängtera detta för att ge ytterligare stöd åt meningen att de estetiska ämnena till största delen behandlas teoretiskt. Denna teoretiska bild är ganska tydlig i kursplanerna och sedd på detta sätt är den estetiska verksamheten verkligen svår att manifesteras i kursplanerna. Flera kursplaner behandlar till exempel olika läroprocesser, IKT, etik och värdegrunder och tvärvetenskap med mera, alltså ämnen som mycket väl skulle kunna betecknas som estetiska, men av okänd anledning inte fått denna etikett i kursplanen. Resultatet visar att 8 av 24 skolor saknar samtliga nyckelord, men de saknar inte för den delen sådan beskrivning som för tanken mot en estetisk verksamhet. Det estetiska begreppet tenderar att, som estetiskt ämne, bli vagt och innehållslöst då det ska innehålla en kärna som inte baseras på några enskilda eller specifika ämnen, utan istället ska kunna appliceras på alla ämnen.

Denna uppfattning av det estetiska begreppet som kontextuellt- och radikalestetiskt ligger också i linje med högskoleverkets synsätt. Vad man därifrån istället trycker på i sin rekommendation är att skolorna bör lägga till ”konstnärliga uttrycks- och arbetsformer”, vilket skulle kunna ses som ett mer praktiskt tillämpande av ett teoretiserat perspektiv på estetiska läroprocesser och kommunikationer, ett förslag som jag som musiklärare välkomnar då endast 2 av 24 skolor presenterar sökordet ”konstnärlig” i samband med de estetiska ämnena.⁷⁸ Rekommendationen manar även att ämnena ska säkerställas, vilket betyder att den estetiska utbildningen anses ha en plats inom det allmänna utbildningsområdet, det enda

⁷⁷ Heiling, 2005.

⁷⁸ 5 av 24 skolor har träff på sökordet ”musik”, dock i väldigt varierande form.

obligatoriska utbildningsområdet inom lärarutbildningen. Hit räknas också matematik och läs- och skrivämnen som tillsammans med de estetiska ämnena utgör en del av de centrala byggstenar som AUO skall utgöras av, eftersom dessa ämnen anses vara till allmän nytta för alla lärare oavsett ämnes- eller åldersinriktning.

Ur detta estetiskt postmodernistiska perspektiv lämnar analys och resultat mycket att önska i fråga om vidare redogörelser och utformning av dylik undervisning, ehuru detta endast utgör en del av den diskurs som skolämnet musik utgör. Därför kan vi nöja oss med att identifiera musiken, så som vi ser den beskriven i kursplanerna, för att kunna gå vidare i bedömningen. Således har det inte varit relevant med en noggrannare uppföljning av materialet vilket jag också beskrivit i analysen. En återblick på de sex synsätten på musikundervisning förmedlar ”musiken som led i en polyestetisk uppfostran” och ”musiken som ett musiskt ämne” som etiketter på de analyserade kursplanerna utifrån de beskrivna estetiska definitionerna. Anna Marklunds undersökning pekar också på en generellt användande av musiska begrepp inom musikämnet, något som stärker denna bild. Det bör dock tagas i åtanke att Marklunds enkätundersökning omfattar all musikundervisning, inte enbart den obligatoriska. Undantaget, i jämförelse med uppsatsens beskrivning av de olika synsätten är dock att själva musiken till stor del lyser med sin frånvaro, då den tillsammans med övriga klassiskt estetiska ämnen tycks ha absorberats eller ersatts av en estetisk helhet. Någon egentlig definition av själva musikundervisningen inom AUO ges således inte, något som också stämmer med delundersökningen från EVEDMUS- projektet, som även den påpekar bristen av ett konkret förhållningssätt till musikundervisningen samt kritiserar den alltmer lärarorienterade och pedagogiskt inriktade undervisningen. Lindskog, Renberg & Tegler (2007) belyser i sin studie hela lärarutbildningen medan denna uppsats endast omfattar det allmänna utbildningsområdet. Resultatet visar dock att det i AUO: s kursplaner inte existerar annan form av estetisk verksamhet än den ovan beskrivna, med andra ord en estetisk verksamhet som sällan eller aldrig innehåller någon musikundervisning.

Sammanfattningsvis verifierar min studie den tidigare forskningen, om än i begränsad form, något som jag återkommer till. Det är tydligt att musiken inte har en given plats inom AUO, det tycks istället aningen slumpartat vad som egentligen skall utgöra de estetiska ämneskunskaperna. Ett fåtal skolor⁷⁹ har inte helt släppt greppet runt indelningen av klassiskt estetiska ämnen såsom bild, musik och drama, men en majoritet använder sig endast av

⁷⁹ Växjö universitet, Karlstads universitet samt Linköpings universitet.

begreppen ”estetisk kommunikation” och ”estetiska (lär)processer”, vilkas innehåll är minst sagt diffust. Detta sammantaget med Marklunds enkätundersökning pekar på en omvälvning för musiken som enskilt ämne, förmodligen till följd av den nya lärarutbildningen. De radikal- och kontextuellestetiska begreppen (estetiska ämnen) har trängt undan bland annat musiken som enskilt ämne, vilket inte enbart syns inom området för denna studie, alltså AUO, utan även i de övriga områdena ”inriktning” och ”specialisering”. Ett viktigt påpekande är att diskussionen här främst rör klasslärarutbildning i årskurserna F – 6. Det finns alltså fortfarande kurser som riktar sig specifikt till blivande lärare i musik, dessa riktar sig dock mot årskurserna 6 – 9 samt gymnasieskolan.

För vidare belysning av denna utveckling bör en jämförande undersökning göras av de två lärarutbildningarna ur musikämnets synvinkel liksom en studie av de estetiska ämnenas egentliga innehåll, men detta ligger utanför vad denna undersökning haft som ambition att studera.

Resultat och frågeställning

Då det allmänna utbildningsområdet på svenska högskolor och universitet inte är inriktat på musikundervisning relaterad till Kp2000 kan undersökningen säkert framstå som ett slag i luften då kursplanerna i AUO inte heller ska innehålla sådana specifika ämnesstudier utan istället centrala ämneskunskaper, gemensamma värdegrunder, tvärvetenskapliga ämnesstudier och liknande. Det remarkabla är istället att utbildning i ämnet musik hänvisas till de i undersökningen utelämnade områdena inriktning, specialisering och i viss mån fristående kurser. Lärarutbildningens valfrihet inom dessa områden utgjorde själva anledningen till avgränsningen och detta på god grund. Ska musikutbildning för en lärare med inriktning mot grundskolans yngre år verkligen vara valfri?

Om vi återgår till diskussionen i föregående avsnitt kan det möjligtvis hävdas att de estetiska värderingarna som vi finner i AUO fyller en del av musikämnets krav i kp2000. De estetiska uttrycksmedel som vi finner inom AUO är dock så generella att de lämpar sig för alla ämnen, alltså något som knappast kan förknippas med musik specifikt. Denna estetiska undervisning målar istället upp alternativ och exemplifierar bland annat genom teoretisering av undervisningsalternativ.

Halmstads AUO kan tjäna som exempel: Tredje delkursen - Estetiska läroprocesser och ämnesövergripande teman, behandlar bl.a. estetiska begrepp, definitioner, problematiseringar och värderingar, läroprocesser samt ämnesövergripande lärande och arbete. Jag kan dock inte hävda att jag vet att de undersökta kursplanerna inte innehåller någon direkt musikundervisning. Möjligtvis existerar det i de beskrivna exemplifierande syftena men det framgår inte på kursplanenivå, något som jag kommenterat tidigare.

Även om vi antar att denna estetiska verksamhet utgörs av musikinslag och att musik utnyttjas som estetiskt uttrycksmedel, finner vi en intressant aspekt i själva tidsramen. AUO i Borås får tjäna som exempel: Andra delkursen (15 hp) - *Tanke, språk och interaktion*, rör kommunikation genom estetiska och kreativa uttrycksformer som ett av nio centrala begrepp inom kursen som belyser barns kognitiva och sociala utveckling samt betydelsen av kommunikation.

Kommunikation genom estetiska och kreativa uttrycksformer låter spännande, tyvärr ska detta konkurrera med ytterligare åtta andra ämnen, vilket alltså ger litet mer än 1,5 hp per ämne. Estetik innebär ju inte heller automatiskt att musik ingår, det är bara ett av flera valbara alternativ, både ämnesinriktade och pedagogiska. Dessutom tillkommer VFU som, vad gäller ämnesinnehåll, kan inriktas mot vad som helst beroende på var och när studenterna utför denna.⁸⁰

Även om vi framhårdar i betonandet av faktiska musikaliska inslag inom det allmänna utbildningsområdet så kan vi fråga oss vilken nytta de egentligen gör, i synnerhet om vi tar hänsyn till kraven i Kp2000.

[...] *kunskaper i musik bottnar i, frigör och förstärker den egna identiteten både socialt, kognitivt och emotionellt.*

I dagens internationella ungdomskultur förenas musik och text, ofta i kombination med bild, till nya uttrycksformer som speglar och påverkar den växande individens livssyn.

Musikämnet främjar en musikalisk allmänbildning och lägger en grund för delaktighet i skolans och samhällets kulturliv.⁸¹

⁸⁰ Fokus ligger här på pedagogiken.

⁸¹ www.skolverket.se

De tre kortfattade citaten är bekanta från den tidigare redovisade nationella kursplanen i musik under rubriken ”Ämnets syfte och roll i utbildningen”. Dessa syftar på den musikaliska daningens vikt för individen. Det är mot detta förhållningssätt som det estetiska innehållet i AUO pekar, utan att för den sakens skull inkludera eller praktisera själva musiken.

I Kp2000 under rubriken ”Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret” ställs omfattande krav på undervisningen i musik såsom unison sång, enkla former av melodi-, rytm- och ackordspel samt musikskapande i elementära former. Vidare ska eleverna kunna använda begrepp som melodi, ackord, puls, rytm och taktart i olika uttrycks- och gestaltungsformer och dessutom kunna reflektera kring musikens funktioner och varierande uttryck i dagens och gångna tiders samhällen. Detta ställer krav på en gedigen musikundervisning såväl praktisk som teoretisk. Även om man anser att de allmängiltiga estetiska ämnena täcker en del av det pedagogiska behovet saknas alltså både det teoretiska kunnandet och det praktiska utövandet, det vill säga själva ämneskunskapen. Det är en underskattning av musikämnet att tro att musikundervisning för yngre barn skulle kräva mindre praktiskt utövande av ovannämnda slag. Denna undervisning kan inte ersättas av den allmänna pedagogiska utbildningen för *generalister* (klasslärare) som de estetiska ämnena utgör, här krävs också ämnesexpertis. Det praktiska lärandet hänvisas istället till de valfria områdena i utbildningen eftersom AUO i bästa fall utgör en form av introduktion. Tyvärr påvisar delundersökningen från EVEDMUS ett smalt utbud ifråga om valbara kurser i musikämnet men också ett lågt antal sökande studenter.

*Vid sidan av dessa föreskrifter för skolans verksamhet [skollagen, grundskoleförordningen och läroplanen] finns kursplaner. Dessa är bindande föreskrifter som uttrycker de krav staten ställer på utbildningen i olika ämnen.*⁸²

Kp2000 visar att statens bindande krav i musikutbildningen rimmar illa med lärarutbildningens struktur som istället bygger på valfrihet.⁸³ Följdfrågan är huruvida den nationella kursplanen i musik kan efterlevas och uppfattas som bindande om läraren saknar kompetens i ämnet. De nämnda kraven för grundskolans årskurs fem är omöjliga att uppnå såvida inte läraren i fråga tillägnat sig kunskap genom valfri utbildning eller genom stort musikaliskt fritidsintresse. Meningen med Kp2000 är ju att försäkra att eleverna i den

⁸² www.skolverket.se

⁸³ Paradoxalt nog är lärarutbildningens utformning en proposition av regeringen, antagen av riksdagen, det vill säga staten, som också är upphovsman till nationella kursplanen i musik.

allmänna grundskolan får möjlighet att uppnå det föreskrivna måttet av kunskap. Försäkringen är dock beroende av en obligatorisk musikutbildning som kan möta kraven i Kp2000, något som i dagens läge inte existerar. Vidare framkommer det i skolverkets rapport att en av de faktorer som hindrar måluppfyllelse i årskurs nio är elevernas sviktande förkunskaper under de sex första åren.⁸⁴

Sammanfattningsvis har vi alltså en nationell kursplan i musik (Kp2000) som anger den adekvata mängd musikkunskap som eleverna i grundskolan ska erhålla. Kursplanen, som är bindande, skall följas av berörda lärare i grundskolan, vilket ålägger lärarutbildningen att utbilda lärare med kompetens för att möta kraven i Kp2000. Resultatet i denna undersökning visar på existensen av en rudimentär obligatorisk musikundervisning. Samtidigt visar den tidigare forskningen att ”musikämnet i lärarutbildningens valfria del, lider av brister i antingen kursutbud eller i elevintresse”. Den tidigare forskningen visar även att undervisningen har en stark pedagogisk inriktning.⁸⁵

Vi återgår till uppsatsens frågeställning:

- *På vilket sätt förbereds lärarstudenterna för musikundervisning enligt Kp 2000?*

För att återknyta till avsnittets inledning så finns det alltså ingen egentlig plats för specifika ämneskunskaper inom det allmänna utbildningsområdet. För musikundervisning pekar lärarutbildningens system på inriktnings- och specialiseringsområdena. Oavsett musikämnets utrymme i dessa delar är denna musikundervisning valfri, något som alltså inte är möjligt att förena med kraven i Kp2000. Samtidigt visar resultatet entydigt att den obligatoriska utbildningen AUO inte är i närheten av kraven på kunskaper som de är beskrivna i Kp2000.

Dessa förhållanden resulterar i en kontinuerlig utbildning av lärare, inriktade mot grundskolans yngre åldrar, utan behörighet och utan kompetens att uppfylla de krav som ställs på musikämnet utifrån kp2000, ett faktum som också drabbar musikundervisningens måluppfyllande i grundskolan senare år.

⁸⁴ Sandberg, Heiling & Modin, 2005.

⁸⁵ Lindskog, Renberg & Tegler, 2007.

Forskningsfrågan borde alltså snarare gälla om lärarstudenterna förbereds för musikundervisning. Svaret är i så fall att det inte finns några som helst garantier för detta.

Denna undersökning omfattar alla kursplaner inom de svenska lärarutbildningarnas allmänna utbildningsområde medan delundersökningen inom EVEDMUS- projektet har gjort en fallstudie av bland annat svensk lärarutbildning med utgångspunkt i musikämnet. För att ytterligare bedöma den svenska lärarutbildningen behövs heltäckande forskning och undersökning av de valbara fälten – inriktningar och specialiseringar. Exakt hur omfattande är musikutbildningen på dessa områden? Hur fördelas praktiska och teoretiska moment i kurserna? Vilken/vilka musiksyner präglar musikkurserna? Hur många studenter väljer att gå dessa kurser? Vidare forskning av detta slag skulle bringa ytterligare klarhet i musikämnets situation inom den svenska lärarutbildningen men det ligger som tidigare påpekats utanför denna studie.

REFERENSER

Källor

Örebro universitet, www.oru.se

Linköping universitet, www.liu.se

Norrköpings campus, www.liu.se

Uppsala Universitet, www.uu.se

Umeå universitet, www.umu.se

Högskolan i Halmstad, www.hh.se

Högskolan Dalarna, www.du.se

Högskolan i Jönköping, www.hj.se

Högskolan i Gävle, www.hig.se

Högskolan i Kalmar, www.hik.se

Mittuniversitetet, www.miun.se

Luleå tekniska universitet, www.ltu.se

Göteborgs universitet, www.gu.se

Karlstads universitet, www.kau.se

Högskolan i Kristianstad, www.hkr.se

Högskolan Väst, www.hv.se, alternativt www.lararprog.hv.se

Högskolan i Skövde, www.his.se

Högskolan i Borås, www.hb.se

Stockholms universitet, www.su.se

Malmö högskola, www.mah.se

Växjö Universitet, www.vxu.se

Mälardalens högskola, www.mdh.se

Högskolan på Gotland, www.hgo.se

Södertörns högskola, www.sh.se

Litteratur

- Gallneby, Sara & Johansson, Lina. (2001). *Att arbeta musiskt i skolan*, Linköping: Linköpings universitet http://www.diva-portal.org/diva/getDocument?urn_nbn_se_liu_diva-981-1_fulltext.pdf 08-10-06
- Göteborgs universitet, <http://www.ufl.gu.se/utbildning/lorarprogrammet/auo/> 08-10-06
- Heiling, Gunnar, *Bedömnings- och utvärderingsfrågor i musikutbildningar*, Malmö, 1995.
- Hellspong, Lennart och Ledin, Per. (1997). *Vägar genom texten – handbok i brukstextanalys*, Lund: Studentlitteratur.

- Högskoleverket, www.hogskoleverket.se 08-10-06
- Högskoleverket (2005). Utvärdering av den nya lärarutbildningen vid svenska universitet och högskolor, Del I: Reformuppföljning och kvalitetsbedömning, Stockholm: Högskoleverket.
http://www.hsv.se/download/18.539a949110f3d5914ec800089184/0517R_1b.pdf 08-10-06
- Högskoleverket (2008). Uppföljande utvärdering av lärarutbildningen, Stockholm: Högskoleverket.
<http://www.hsv.se/download/18.3c1b9686119162e52038000287/0808R.pdf> 08-10-06
- Lindskog, Tommy; Renberg; Anders och Tegler, Thomas. (2007). *A web site analysis of music teacher education in Europe. A study of six countries*, Malmö: Musikhögskolan. http://theses.lub.lu.se/archive/2007/11/23/1195816493-8454-237/C-uppsats_slut.pdf 08-10-06
- Linköpings universitet, <http://www.liu.se/pub/jsp/polopoly.jsp?d=12898&a=88150> 08-10-06
- Luleå tekniska universitet,
http://www.ltu.se/polopoly_fs/1.4216!posterinriktningar.pdf 08-10-06
- Lärarutbildningskonventet, beskrivning av Sveriges lärarutbildning,
www.lararutbildning.nu 08-10-06
- Anna Marklund, Institutionen för utbildning, kultur och medier, Uppsala Universitet,
www.uu.se
- Norrköpings campus, <http://www.isv.liu.se/lar/lararprogrammet-i-norrkoping/auo> 08-10-06
- Sandberg Ralf; Heiling, Gunnar och Modin, Christer. (2005). *Nationella utvärderingen av Grundskolan 2003, (NU-03); Musik. Skolverkets rapport. 253*, Stockholm: Skolverket
- Skolverket, www.skolverket.se 08-10-06

- Skolverket, Kursplaner,
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=15&skolform=11&id=2087&extraId=> 08-10-06
- Skolverket, Kursplanen i musik,
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=23&skolform=11&id=3877&extraId=2087> 08-10-06
- Uppsala universitet,
<http://www.selma.uu.se/publik/main?AF=0300&funktion=studieplan&prog=UL%C40Y&inriktning=> 08-10-06
- Utbildningsstyrelsen, webbtjänst för lärare, www.edu.fi
<http://www.edu.fi/svenska/pageLast.asp?path=499,8244,25762,31196,31201> 08-10-06
- Växjö universitet <http://druvek.vxu.se/utb/program.lasso?ID=PR1139> 08-10-06
- Ödman, Per-Johan. (1995). Hermeneutik som grund för musikpedagogisk forskning, I H. Jørgensen & I. Hanken red. *Nordisk musikkpedagogisk forskning*, NMH-publikasjoner 1995:2. Oslo: Norges musikkhøgskole

Bilaga 1

KURSPLANER i AUO:	SÖKORD:
Örebro universitet	Inga träffar
Linköpings universitet	Estetisk, Musik
Campus Norrköping	Estetisk
Uppsala universitet	Estetisk
Umeå universitet	Estetisk, Musik
Högskolan i Halmstad	Estetisk
Högskolan i Dalarna	Inga träffar
Högskolan i Jönköping	Estetisk
Högskolan i Gävle	Estetisk
Högskolan i Kalmar	Inga träffar
Mittuniversitetet	Estetisk
Luleå tekniska högskola	Inga träffar
Göteborgs universitet	Inga träffar
Karlstads universitet	Estetisk, Musik
Högskolan i Kristianstad	Musik
Högskolan Väst	Estetisk, Konstnärlig
Högskolan i Skövde	Inga träffar
Högskolan i Borås	Estetisk, Konstnärlig
Stockholms universitet	Inga träffar
Malmö högskola	Estetisk
Växjö universitet	Musik
Mälardalens högskola	Estetisk
Högskolan på Gotland	Inga träffar
Södertörns högskola	Estetisk

Sammanfattning:

- Antal kursplaner innehållande sökord – 16 (av de 24 undersökta).
- Antal kursplaner utan sökord – 8 (av de 24 undersökta).

- Sökordet "Estetisk" förekommer i 14 kursplaner.
- Sökordet "Musik" förekommer i 5 av kursplaner.
- Sökordet "Konstnärlig" förekommer i 2 kursplaner.
- Sökordet "Musisk" förekommer inte alls i kursplanerna.